

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ
УКРАЇНИ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

**ФАКУЛЬТЕТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

**КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ, ПЕДАГОГІКИ ТА СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН**

ЛЮДИНА У ВІЙНІ: ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ, ТРАВМА, ВІДНОВЛЕННЯ

Всеукраїнська науково-практична конференція, присвячена світлій пам'яті
офіцера, психолога Сергія ЧУМАКА

(23 грудня 2025 року, м. Хмельницький)

Електронне наукове видання

Л93 **Людина у війні: психологічна стійкість, травма, відновлення** : тези Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти, присвяченої світлій пам'яті офіцера, психолога Сергія Чумака (23 грудня 2025 року, м. Хмельницький). Електрон. наук. вид. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2025. 508 с.

Видання містить тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти «Людина у війні: психологічна стійкість, травма, відновлення», організованої кафедрою психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін. Обговорюються актуальні проблеми збереження психологічного здоров'я особистості в умовах війни, подолання травматичного досвіду, розвитку стійкості та формування ефективних моделей відновлення, формування професійних компетентностей майбутніх психологів через наукові дослідження, дискусії та практичний обмін знаннями.

Призначено для здобувачів вищої освіти, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків у галузі психології та суміжних дисциплін.

Усі матеріали подано в авторській редакції. Автори несуть відповідальність за зміст, їх цілісність та дотримання норм академічної доброчесності.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОБОТИ ПІРОТЕХНІКІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Оксана ТКАЧИК

Роман ЯРЕМКО

Професія піротехніка належить до найбільш небезпечних як у сфері діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій, так і у світі загалом. Ця спеціалізація вимагає від фахівців високого рівня професійної підготовки [5], оскільки будь-яка помилка під час виконання їхніх обов'язків може мати фатальні наслідки.

Піротехніки, виконуючи розмінування, гарантують безпеку населення. По-перше, вони проводять превентивні заходи, спрямовані на зменшення ризиків, пов'язаних із вибухонебезпечними предметами, запобігають можливим інцидентам та жертвам. По-друге, їхня робота полягає в оперативному реагуванні на реальні загрози, зокрема у вилученні та знешкодженні вибухонебезпечних предметів, виявлених цивільним населенням. Діяльність піротехніків супроводжується винятково високими професійними вимогами, що зумовлює необхідність систематичної регуляції психофізіологічного стану та проведення спеціалізованих тренувань для забезпечення ефективності виконання завдань.

До основних професійно-психологічних якостей [4, с. 114], які необхідні для проведення розмінувальних робіт, належать:

- помірний рівень особистісної та реактивної тривожності;
- стійкість до емоційних навантажень;
- високий рівень адаптаційних здібностей;
- здатність оперативно перемикатися між різними завданнями;

– готовність до виконання рутинних, повторюваних дій.

Загалом успішність роботи у цій сфері залежить від здатності фахівців адаптуватися до екстремальних умов і швидко реагувати на динамічні зміни ситуації.

Під час виконання робіт із знешкодження вибухонебезпечних предметів піротехніки перебувають у зоні підвищеного ризику, що зумовлює високу ймовірність отримання тяжких травм у разі вибуху. Зазначені травми мають різний характер та ступінь тяжкості, що пов'язано з особливостями вибухових пристроїв і умовами їх детонації. Найпоширенішими ушкодженнями є контузія, струс головного мозку, акубаротравма та перфорація барабанних перетинок, ампутація верхніх або нижніх кінцівок, множинні переломи кісток та ін. [2, с. 94].

Виконання таких робіт суттєво відрізняється в умовах мирного часу та під час воєнних дій. У воєнний період виникають численні ускладнення, пов'язані зі зростанням ризиків, обмеженими ресурсами, нестабільністю інфраструктури та необхідністю адаптації до непередбачуваних обставин. Згідно з результатами дослідження *Explosive Ordnance Disposal Personnel in the U.S. Military Have Higher Risk of Insomnia and Posttraumatic Stress Disorder: A Large Retrospective Cohort Study*, піротехніки мають підвищений ризик розвитку безсоння та посттравматичного стресового розладу порівняно з військовослужбовцями інших спеціальностей [3]. Такий підвищений ризик пов'язаний із тривалим перебуванням у небезпечних умовах, впливом стресових факторів високої інтенсивності та повторюваними травматичними подіями.

З початком повномасштабної війни в 2022 році піротехнічні підрозділи зіткнулися з новими викликами, пов'язаними зі знешкодженням сучасних вибухонебезпечних предметів, таких як ракети систем залпового вогню, різновиди мін, гранати, авіабомби та складні міни-пастки [6]. Ця робота суттєво відрізняється від знешкодження боєприпасів часів Другої світової війни. Додаткові труднощі

виникають через особливості місцевості та місцезнаходження вибухонебезпечних предметів, які часто розташовані у важкодоступних місцях: на дахах будівель, у напівзруйнованих конструкціях, серед гілля дерев, на оброблених полях, присадибних ділянках або навіть в асфальтових покриттях. Ці чинники значно ускладнюють процес виявлення, ідентифікації та безпечного вилучення вибухонебезпечних предметів.

До найбільш поширених стресогенних подій і ситуацій, що суттєво впливають на психоемоційний стан піротехніків, належать чинники, пов'язані як із прямою загрозою життю, так і з емоційним переживанням травматичних подій. Серед них – потрапляння під обстріли та постійна загроза власному життю і здоров'ю, що формує стан хронічної напруги й гострого стресу. Значним психотравмувальним фактором також є розлука з сім'єю та близькими, яка посилює відчуття емоційної нестабільності та соціальної ізоляції. Додаткового психологічного навантаження завдає повторне потрапляння під обстріл, що супроводжується усвідомленням загрози життю. Не менш травматичним є перебування в ролі свідка загибелі людей, поранень колег або сторонніх осіб, а також спостереження за людськими трагедіями в умовах критичних ситуацій. Це спричиняє розвиток симптомів вторинної травматизації та підвищує ймовірність появи довготривалих психологічних наслідків [1].

Професія піротехніка є критично важливою, але пов'язана з високими ризиками для фізичного та психічного здоров'я, що вимагає системної підтримки фахівців. Для збереження психологічного благополуччя необхідно розвивати стресостійкість, забезпечувати доступ до психологічних консультацій, ранньої діагностики посттравматичного синдрому та навчати методів саморегуляції. Важливими також є належні умови праці, обов'язковий відпочинок і психоедукація. Використання сучасних технологій, зокрема додатків для моніторингу емоційного

стану та тренувань із використанням VR, може додатково посилити стійкість спеціалістів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булайтіс А. Психологічні особливості стрес-факторів професійної діяльності працівників піротехнічних підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/20283/1/2023_1_1.pdf
2. Дії ДСНС у воєнний час: узагальнений досвід. URL: <https://dsns.gov.ua/upload/1/9/2/4/3/5/9/diyi-dsns-objednana-kniga-compressed.pdf>
3. Explosive Ordnance Disposal Personnel in the U.S. Military Have Higher Risk of Insomnia and Posttraumatic Stress Disorder: A Large Retrospective Cohort Study URL: https://www.researchgate.net/publication/349222275_Explosive_Ordnance_Disposal_Personnel_in_the_US_Military_Have_Higher_Risk_of_Insomnia_and_Posttraumatic_Stress_Disorder_A_Large_Retrospective_Cohort_Study
4. Недвига О.В. Професійно-психологічний відбір військовослужбовців-саперів. *Військова психологія у вимірах війни і миру: проблеми, досвід, перспективи*: матеріали III міжн. наук.-практ. конф., м. Київ, 02–03 березня 2018 р. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2018. С. 113–115.
5. Платонов В.М. Психологічні особливості виконання діяльності піротехніками ДСНС під час військових дій. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0707db5c-16fd-46cb-bdaf-c8d24e616d0e/content>
6. Яремко Р. Я. Психологічний аналіз діяльності піротехнічних підрозділів ДСНС України. *Актуальні питання підготовки фахівців для сектору безпеки і*

СЕКЦІЯ 1. ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
ДО ВИКОНАННЯ ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВИХ (БОЙОВИХ) ЗАВДАНЬ

оборони в умовах війни : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Кропивницький, 17 квітня 2025 року). Кропивницький : ДонДУВС, 2025. С. 681–
683.

<i>Мар'яна РЕДЬКО</i>	
Вплив психологічної підготовки на ефективність дій військовослужбовців в екстремальних умовах.....	99
<i>Денис РОМАШОВ, Валентина КУПЧИШИНА</i>	
Професійне вигорання військовослужбовців та способи його запобігання.....	103
<i>Олександр САМОЙЛЕНКО, Анастасія КУЛІКОВА</i>	
Роль стресостійкості у забезпеченні ефективного несення служби в пунктах пропуску.....	107
<i>Соломія СЕНЬКУСЬ</i>	
Особливості розвитку лідерського потенціалу курсантів.....	111
<i>Тетяна СЕРГІЄНКО</i>	
Психологічна стійкість військовослужбовців у сучасних бойових умовах.....	115
<i>Каріна СТЕПАНЕЦЬ</i>	
Вплив психологічної підтримки командирів на готовність підлеглих до бойових дій.....	119
<i>Оксана ТКАЧИК, Роман ЯРЕМКО</i>	
Психологічні аспекти роботи піротехників Державної служби України з надзвичайних ситуацій.....	123
<i>Клавдія ТУШКО, Анастасія ХОЛОДНА</i>	
Роль психологічної підготовки у запобіганні професійному вигоранню військовослужбовців.....	128
<i>Дмитро ОЛЕШКО, Максим ЧЕЧЕЛЬ</i>	
Психологічні виклики сучасної війни в Україні та їх вплив на формування бойової стійкості військовослужбовців.....	132
<i>Дана ШИРОКА, Олександр ЛАЗОРЕНКО</i>	
Умови формування навичок саморегуляції військовослужбовців.....	136
<i>Софія ШТЕФАН</i>	
Формування стресостійкості військовослужбовців в умовах бойових дій.....	141
<i>Олексій ШУЛЯК, Наталія ЧОРНА</i>	
Декомпресія як форма психологічної реабілітації.....	145
<i>Валентина КУПЧИШИНА, Богдан ЯНУШОК</i>	
Психогігієнічні засоби збереження психічного здоров'я військовослужбовців....	148
СЕКЦІЯ 2. ПСИХОЛОГІЯ МІЖСОБИСТІСНИХ ТА МІЖГРУПОВИХ КОНФЛІКТІВ	
<i>Polina OVCHAROVA</i>	
The role of emotional intelligence in resolving interpersonal conflicts.....	153